

Remonstrantse Gemeente Oosterbeek

Zondag 27 augustus 2017

Tjaard Barnard en André Meiresonne

Als God ons thuisbrengt

Leven we in ballingschap of is de wereld wel OK?

Orgelspel

Welkom

Zingen: Psalm 84: 1, 2 en 6

Votum en groet

Voorganger: Onze hulp is in de Naam van de levende God

Gemeente zingt: Die hemel en aarde gemaakt heeft

Voorganger: Die trouw blijft tot in eeuwigheid

Gemeente zingt: En niet laat varen de werken zijner handen

Genade zij u en vrede
van God onze Vader
en van Jezus Christus, de Heer.
Amen

Antwoordlied

Inleiding

Twee jaar geleden, beste mensen, ontmoette ik André Meiresonne. Een bijzonder vogel, zoals u ziet. Hij wilde gaan studeren aan het Remonstrants Seminarium, waar ik toen nog rector was. Van huis uit jurist, maar door het leven op andere gedachten gebracht. Hij volgde een jaar lang mijn seminariumavonden. Had daarin telkens een bijzondere bijdrage. Sinds vorige jaar studeert hij aan de Vrije Universiteit, namelijk de studie spiritual care. Vroeger zouden we gewoon pastoraat of geestelijke verzorging hebben gezegd, maar tegenwoordig moet alles aan een universitaire omgeving in het Engels. In dat kader heeft hij een stage gelopen in de Rotterdamse gemeente bij mij. Dat deed hij op een bijzondere wijze.

Hij is niet alleen een doortastende druktemaker, maar ook een goed luisterend en pastoraal bevlogen mens. En zo zaten me een tijdje geleden samen in de auto naar Amsterdam, voor een gesprek met zijn stagedocent. We bespraken de wereld met haar noden en vroegen ons af hoe het nu was: is het leven populair gesproken gewoonweg kloten en valt het op sommige momenten wel mee. Of is het leven eigenlijk prachtig en valt het af en toe slechts tegen.

Daar moest ik aan denken toen ik twee weken geleden in Rotterdam moest preken over het thema 'uit en thuis'. Dat was ons zomerthema in Rotterdam. Ik dacht direct aan het lied van Huub Oosterhuis: Als God ons thuisbrengt uit onze ballingschap. Dat lied stelt ons ten diepste de zelfde vraag.

Ik mailde de tekst aan André die zei dat hij daar eigenlijk ook wel wat over te zeggen had. En toen kwamen we tot het idee voor vandaag: een liturgische innovatie. Namelijk een preek in twee delen. Ik begin en André rondt het straks af. Aangezien ik me hier zo thuis voel, ging ik ervan uit, dat jullie het niet erg zouden vinden om vanmorgen twee predikers voor de prijs van één te krijgen. En anders hoor ik het straks wel.

Gebed

Eeuwige God,

Vanmorgen zijn we samengekomen in uw huis. Mensen die heel verschillend zijn, maar met elkaar willen zoeken. Mensen die heel verschillend in het leven staan, maar toch willen zoeken naar wat hen verbindt. Mensen die zich thuis voelen in dit bestaan of mensen die zich vervreemd voelen.

Wilt u ons vanmorgen een thuis geven. Wilt u ons verbondenheid geven. Met elkaar, maar ook met u die ons roept. We zijn hier in uw huis. Deze plaats waar mensen al generaties samenkomen. Deze plek die ons verbindt met het voorgeslacht, met mensen die zochten als wij. Die leefden als wij. Die verdriet hadden, maar ook hoop. Mensen die leefden, zoekend naar u.

Hun vragen zijn onze vragen. Hun antwoorden kunnen ons inspireren. Met elkaar zijn wij verbonden in onze zoektocht naar u.

Wees dan ook met ons, zoals u met hen was. Wees met ons en uw wereld, want zonder u kunnen we niet.

Amen.

Psalm 126A

Lezing: Psalm 126

Lied 419

Lezing: Johannes 15: 18-20

Zingen: Lied 968

Overdenking

Is het leven nu kloten of niet? Is wat ons aan treurigheid overkomt nu gewoon pech hebben in een alleszins mooi leven, of moet je in een beroerd bestaan nu gewoonweg genieten van wat er wel goed is?

Houd u de vraag even vast, want u zult zien dat ik er op terugkom in mijn gedeelte van de preek, die ik in drie delen heb opgesplitst:

1. Ballingschap in historisch perspectief
2. In de wereld, maar niet van de wereld
3. God wil wat met deze wereld

Daarna krijgt u antwoorden van André Meiresonne

1. Ballingschap

Het lied van Huub Oosterhuis dat we daarnet zongen is een geliefd lied in bepaalde kringen. Het werd populair in de basisgemeenten uit de jaren zestig. Het klinkt in kringen waar de bevrijdingstheologie populair is. Waar geloof bevrijding betekent. Maar eigenlijk is het toch een gek lied voor ons om te zingen. Kun je je bij sommige bijbelteksten afvragen, wat daar nu mee bedoeld is, wat de schrijver heeft willen zeggen, hier is dat duidelijk. De historische context is helder. We weten wat de schrijver zocht.

Dit lied is geschreven in of na de periode van ballingschap, zo ongeveer op de helft van het eerste millennium voor onze christelijke jaartelling. In twee etappes was het volk van Israël en Juda overwonnen en de overwinnaars hadden de mensen weggevoerd uit wat eens het beloofde land was geweest. Ze waren weg van de plek waar ze zich thuis voelden. Ze waren hun vrijheid kwijt en ze werden onderdrukt. Ze moesten vreemde goden dienen en hun eigen gewoonten opgeven. Ze waren in ballingschap. Een plek waar de lier aan de wilgen hing en niemand met goed fatsoen meer liederen van Zion kon zingen.

Grote gedeeltes van het Oude Testament zijn in die tijd geschreven. Juist toen moest de hoop hervonden worden. Had men behoefte om de oude verhalen op te

schrijven of misschien zelfs wel nu te gaan schrijven. Het volk in ballingschap kon wel een morele opkikker gebruiken. Een dichterlijk steuntje in de rug.

Zo moeten we onze psalm van vandaag lezen. Nooit was de hoop vervlogen dat het eens goed zou komen. God zou ons thuisbrengen. Uit onze ballingschap. Dat was pas werkelijk een droom! In een concrete politieke situatie zou het uiteindelijk wel goed komen.

Maar goed, als dat de context is, wat moeten wij dan met die psalm die 2500 jaar geleden opschreven is? Als wij zo graag meezingen over die ballingschap, doet zich de vraag voor wat de ballingschap is, waar wij ons in bevinden. Kunnen wij met goed fatsoen zoiets wel zeggen?

En daarmee kom ik bij deel 2 en dat ontleen ik aan het Evangelie van Johannes: wel in de wereld, maar niet van de wereld.

In veel christelijk denken wordt een antwoord op deze vraag naar ballingschap gegeven. In orthodoxe, protestantse kringen kun je dergelijke geluiden nog steeds horen. Daar wordt dan gesproken over de tegenstelling tussen deze wereld en de werkelijkheid van God. We leven allemaal in een godverlaten wereld, de gewone wereld van alle dag. Maar tegelijkertijd zoeken we naar een wereld die de werkelijkheid van God belichaamt: Gods Koninkrijk.

Tegenover het leven van alle dag, dat zich kenmerkt door ellende en verdriet, door zonde en tekortkomingen, waarin schuld regeert en duisternis heerst, staat een visioen van Gods wereld die eens zal aanbreken. Ver weg of dichtbij, God zal het weten, maar daar zijn we naar op zoek en we moeten vooral niet hier blijven steken.

Het grootste verwijt wat je mensen in die orthodoxie kunt maken is wereldse gezindheid. Alles wat niet goed is, past bij die gezindheid. Daar moet je je aan ontworstelen. Daar mag je niet in leven.

Werelds is een te grote nadruk op plat vermaak, op materiële goederen of welvaart. Op esthetiek. Op jezelf en je eigen successen of geluk. Daar moet je je van losmaken. Pas als je de oude wereld met al haar verleidingen weerstaat, komt er ruimte voor een nieuwe wereld, waarin alles zoveel mooier en beter is. Gods wereld.

Als je zo naar onze huidige wereld kijkt, dan leeft een oprecht christen in ballingschap. We zijn gevangenen van een bestaan wat we niet moeten willen. We leven in ballingschap, dus proberen we als pelgrims weg te trekken naar het land van God. Christenen kunnen nooit thuis zijn in deze wereld. Zij zijn pas thuis bij God. Hier beneden is het niet!

Dit denken leidt tot een enorme kloof tussen de wereld – waarin alles zondig is – en de kerk, waarin alles naar God verwijst. Om te laten zien hoe ver dat gaat, heb ik dat mooie lied van mijn goede neef Willem laten zingen. U keek er wellicht al een beetje van op.

De ware kerk des Heren – let wel voor geen enkele serieuze theoloog is die gelijk te stellen met een van de toevallige kerkgenootschappen – is iets compleet anders dan de wereld. De kerk is door God geroepen en losgemaakt van de wereld. De kerk is deel van de hemel en niet van de aarde. Natuurlijk wordt de kerk, worden de gelovigen beproefd, maar wees gerust, met de kerk – namelijk de ware gelovigen - zal het goed komen. Het zijn de uitverkorenen Gods die gered worden uit een boze wereld, waarin je niet moet willen zijn. Waarin uiteindelijk het goddelijke niet kan bestaan.

Het is een helder wereldbeeld, waarin goed tegenover kwaad staat. Heilig tegenover onheilig. Zwart tegenover wit. Er is weinig nuance. Zoals de Heer al zei: wie niet voor mij is, is tegen mij. Gods Koninkrijk is niet iets van een beetje meer of minder. Het vraagt om een rigoureuze keuze of plaatsbepaling. Een beetje geloven kan niet. Is net zo gek als een beetje zwanger zijn. Je bent het of je bent het niet.

Zoals u begrijpt, is dit een wereldbeeld, waarin het past om te zingen over de ballingschap. Geloven is leven in deze wereld, maar je er niet voor 100% mee

verbonden voelen. De wereld is een tussenstadium naar iets anders. Leven is niet op je lauweren rusten, maar pelgrimsschoenen aan doen en op weg gaan

Daartegenover – en zo kom ik bij het derde deel van mijn preek – staat een beeld dat veel positiever is over de wereld waarin we leven. Geen principiële somberheid. Uitgangspunt is dat het goed is, maar misschien nog wel beter kan. Niet het afschrijven van de wereld en verlangen naar een nieuwe, maar om je heen kijken naar wat je in deze wereld inspiratie geeft.

Dit is een wereldbeeld dat ik vaak bij vrijzinnigen tegenkom. Dat is misschien ook wel wat de orthodoxere gelovigen zich niet kunnen voorstellen. Vrijzinnigen verlangen geen wereldmijding, maar zoeken de wereld vaak op. In klassieke beelden: zij lopen graag op de brede weg en erger nog, ze vinden het daar fijn en ze voelen er zich thuis.

Allerlei elementen die voor anderen tot verwerpelijke wereldgezindheid horen, vinden zij juist interessant. Uitingen van cultuur en kunst zijn niet goddeloos, want zelfs als ze niet religieus geïnspireerd zijn, kunnen ze toch te denken geven. Inspiratie halen vrijzinnigen lang niet alleen uit de religie, hun inspiratie kan ook schijnbaar goddeloos zijn, maar ons toch in beweging zetten. Het gemakkelijkste is dat wel te zien aan inspiratie uit andere godsdiensten. Nu zult u van mij niet horen, dat je daar als eerste zou moeten gaan zoeken, maar ik zal zeker niet ontkennen dat ook daar inspiratie te vinden is. Inspiratie is overal, je moet je er alleen wel voor open stellen. Je moet misschien je best doen om het op te delven, maar principieel is die overal te vinden.

De wereld heeft misschien veel slechte kanten, maar de wereld is zeker niet afgeschreven. Het Koninkrijk van God, Gods werkelijkheid is iets wat we niet buiten deze wereld moeten zoeken, maar juist in onze wereld. Mijn verre voorganger Piet Eldering in Rotterdam had op zijn catechisatiekamer een globe, een wereldbol staan, met een bordje erbij: op deze wereld zal Gods Koninkrijk aanbreken! De Kerk is hier geen voorportaal van de hemel, maar een plek van zoekers, *early adopters*, die misschien net iets eerder dan anderen een idee hebben waart ze moeten zoeken.

Zie daar een tegenstelling waaraan ik moest denken bij ons thema. Is de wereld nu juist een thuis of leven wij in ballingschap? Geloven wij nu dat het hier in wezen goed is, of is alles beroerd.

Zo direct geeft André de antwoorden. Tussendoor luisteren we even naar ons organist.

Orgelspel

(Een zomerse met-elkaar-overdenking)

Is elk beetje geluk mooi meegenomen, levend in dit aardse tranendal? Het melancholische ‘Leven is lijden’? Of is leven een kwestie van handig en opgewekt dealen met pech? Het ironische ‘Moedig voorwaarts!’? Misschien is het een kunstmatige tegenstelling. Leuk tijdverdrijf voor twee studentikoze druktemakers, onderweg in een open auto? Kunnen we die tegenstelling voorbij komen? Dat wil ik met u onderzoeken. We gaan op een zomerse reis, Via het klooster en het theater komen we op ‘de brede weg’ en reizen we door naar een voetbalstadion om uiteindelijk op de camping te belanden.

Op een keer, toen ik weinig uitzicht had en af wilde van mijn dagelijkse zorgen, zei ik tegen mijn oude vader: ‘Ik denk wel eens, ik ga het klooster in.’ Prompt antwoordde hij: ‘Ik zie het je nog doen ook!’ En ik realiseerde me: voor mij zou het klooster ingaan geen roeping zijn, maar een vlucht. Nee, ik heb het leven hier aan te gaan. In de wereld. Maar: ‘Hoe dan?!’ Ik besloot de hemel op aarde te zoeken. Maar wat is dat? Waar vind je die? En wanneer? ‘Dat Koninkrijk van U, weet U wel, wordt dat nog wat?’

Gemeente, in mijn pastorale werk luister ik naar wat mensen te vertellen hebben. Ze vragen aandacht voor waar ze mee zitten. Meestal gaat het over henzelf, soms ook over anderen. En de ander heeft het dan wel eens gedaan. Maar u weet, praten over een ander, het helpt niet. De ander, u heeft het er mee te doen. Zoals de ander heeft het maar mooi met u te doen heeft. We hebben het hier met elkaar te doen.

Jean-Paul Sartre leerde ons: ‘L’enfer? C’est les Autres!’ ‘De hel? Dat zijn de Anderen!’ Wat hij bedoelde is dat we de mensen om ons heen nodig hebben om te bestaan. Vervelend genoeg, want dat bestaan stemde hem niet vrolijk. Wist u trouwens, de Poolse dichteres Wislawa Szymborska, had Sartre en zijn vrouw Simone de Beauvoir in levende lijve meegemaakt, in het communistische Polen – en dat maakte haar niet vrolijk. Zij draaide het om en zei: ‘De hel? Dat ben je zelf!’ Ik zou Sartre graag als volgt parafraseren: Het leven? Dat zijn de anderen! Want leven, dat doen we met elkaar – en dat zijn altijd anderen.

Maar hoe je dat, leven met die anderen – samen leven? Goede vrienden van mij zijn hard core atheïsten. Ze hebben een interessante levensfilosofie: 'Vriendelijk zijn is evolutionair in je voordeel.' En ik moet zeggen: Het werkt! Het is in al zijn eenvoud een verleidelijke filosofie, heel praktisch ook. Maar is het voldoende? Redden we het ermee? Is het meer dan louter utilitair? Worden we er ook blij van? Vervult het ook?

Misschien is leven toch iets meer dan vriendelijk zijn – want al gauw kan vriendelijk zijn verworden tot: vriendelijk doen. Misschien is leven: omarmen. Het leven omarmen. En dus (Sartre!) de ander omarmen. Durven omarmen. En in die omarming, af en toe, zonder dat je er op uit bent, per ongeluk bijna, de Ander – met een hoofdletter A – omarmen. Zou Jezus dat bedoeld hebben met: 'Waar twee of drie in mijn naam samen zijn, daar ben Ik in hun midden'?

Twee weken geleden, gebeurde me op zondagmiddag iets raars. U moet weten, ik heb niet zoveel met sport. Ik keek naar de finale van het vrouwenvoetbal. En tot mijn eigen verbazing schoot ik regelmatig vol. Wat raakte me? Niet dat Oranje Europees Kampioen werd. Niet het harde werken dat beloond werd. Nee, het was wat ik op de gezichten van die jonge vrouwen zag: hun blijdschap, verbazing, ongeloof. En vooral: hun verbondenheid. Want ze deden dit echt met elkaar. Ze voelden zó samen. Toen hoorde ik weer terug wat de commentator steeds zei: 'Wat spelen die meiden toch ontspannen.'

Ontspannen. Als achttienjarige had ik een leerzame ervaring. Het was de zomer van 1974. Liften naar Zuid-Frankrijk. De camping was 'Complet', maar we mochten er toch bij. 'Iedereen is hier zo aardig!', zei ik verbaasd. Ik begreep het niet. Want al die Nederlanders op de camping leken sprekend op mijn ouders, mijn leraren en al die andere verschrikkelijke mensen thuis – waar ik niks van mocht, en waar nooit iets bij kon.

Jaren later realiseerde ik me: deze mensen waren gewoon ontspannen – omdat het zomer was en ze op vakantie waren. Maar dat gold evengoed voor mij! Ik had mijn eindexamen gehaald, ik kon eindelijk het huis uit – de druk was er af. En wanneer je ontspannen bent, gedraag je je anders. Je ziet wat anders. Je beleeft jezelf anders, je beleeft anderen anders. Je beleeft – leeft! – een ander leven.

Als gezegd, leven is samen leven. En dat lukt nu eenmaal beter wanneer we ontspannen zijn. Met een open houding in het leven staan, met een open blik anderen bezien. Onszelf tonen, ons durven laten zien – aan de ander. En de vraag is: zo'n open houding, zo'n open blik, is die niet alleen in de zomer, op vakantie, met onbekenden mogelijk... maar ook door het jaar heen, en juist met bekenden, wanneer we weer terug zijn in die dagelijkse sleur, met die dagelijkse zorgen? Met de mensen waar je dag in, dag uit mee verkeert? Met die lastige burens, irritante collega's, vervelende kinderen, onuitstaanbare familieleden? Of met een dominee die het toch niet begrijpt, de kerkenraad die er weer niks van bakt, gemeenteleden die altijd zo zeuren?

Kunnen we samen leven alsof het nog zomer is en de vakantie voortduurt – alsof we nog op de camping zijn? Ontspannen en gewoon aardig voor elkaar? Misschien is dat wel een begin van de hemel op aarde. Dat gevoel van Lowlands. Van 'Dat Koninkrijk van U...', van Gerard Reve. En dat het dan ook nog evolutionair in je voordeel is, nou dat is dan mooi meegenomen.

Tot slot. We lazen en zongen de Psalm over bevrijding uit de ballingschap. Dat bracht ons bij vraag: in welke ballingschap leven we dan? Weet u, hedendaagse ballingschap is misschien wel: eenzaamheid. Eenzaamheid die we voor een deel zelf creëren – door ons af te sluiten, voor de ander. Misschien wel uit angst voor afwijzing door de ander, om niet weer het deksel op onze neus te krijgen. Terughoudend doen, om niet teleurgesteld te worden. En ondertussen raken we geïsoleerd. Zijn we niet meer aangesloten bij de mensen om ons heen. En voelen we ons alleen.

Het vraagt om moed om voluit te leven. Om ronduit 'JA!' te zeggen tegen het leven. Het begint met aanvaarden dat dit nu eenmaal ons leven is. In het besef: we hebben het hier te doen, en met elkaar. En dat betekent: jezelf laten zien. Durven laten zien. In al je kwetsbaarheid. Raakbaar zijn. Aanraakbaar ook. En u weet: 'Het zijn de kleine dingen die het doen, die het doen...' Een blik, een lach, een aai... Daarin kan zomaar het hemelse tevoorschijn komen. 'We zullen zingen, lachen, gelukkig zijn.'

Amen

Orgelspel

Voorbeden - stil gebed - Onze Vader

Eeuwige God,

We willen u danken voor het feit dat we bestaan. Dat uw schepping er is en dat we ervan kunnen genieten. Dat we kunnen zien hoe mooi uw natuur kan zijn. *Ons spreekt de blomme ene tale*. Maar tegelijkertijd ook hoe mooi het kan zijn, wat wij mensen ervan maken. Hoe kunstwerken kunnen spreken van u. Hoe schoonheid u voor ons tot leven kan wekken. Alles om ons heen kan ons van u spreken, als we maar willen kijken. Alles om ons heen roept ons op om ons gewone leventje te verlaten en onze handen uit de mouwen te steken.

Help ons te leven naar uw roeping en niet zomaar stil te blijven zitten. Help ons om te zien naar onze medemens die ons nodig heeft. Laat ons meeleven met wie ziek zijn en het zwaar hebben. Maak ons tot steun voor wie gevangen zitten en niet weg kunnen komen. Weg in fysieke zin, maar ook wie gevangen zitten in hun eigen gedachten, in hun eigen zorgen, in hun eigen angsten.

Maak ons tot helpers in uw naam. Uw handen die mensen uit hun ballingschap kunnen trekken.

In stilte willen wij u bidden. Voor ons zelf, voor onze medemens, voor uw wereld. In stilte spreken we uit wat niemand voor ons kan zeggen. Wil naar ons luisteren, wil ons sterken, wil ons bemoedigen, als we bidden in de stilte.

[...]

Met heel uw kerk van alle plaatsen en tijden bidden we met de woorden van Jezus:

Onze Vader die in de hemel zijt
Uw naam worde geheiligd
Uw koninkrijk kome
Uw wil geschiede op aarde, zoals in de hemel.
Geef ons heden ons dagelijks brood
vergeef ons onze schulden
zoals ook wij onze schuldenaars vergeven
en leid ons niet in verzoeking
maar verlos ons van de boze.
Want van U is het koninkrijk
en de kracht
en de heerlijkheid
in eeuwigheid.
Amen.

Collecten bij het voorspel van het slotlied

Lied 416

Uitzending en zegen

Bevestigen wij dan ons geloof in een leven van liefde
Aanvaarden wij onze verantwoordelijkheid voor onze geloofsgemeenschap,
Haar taken in deze wereld, met haar noden.
En gaan we dan van hier naar ons huis en onze levensopdracht, onder Gods
zegen.

De Heer zegen en hij behoede ons.
De Heer doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig.
De Heer verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.
g. Amen.

Orgelspel